

ToR broj: 19/2014

(одређује IR/LD)

Иницијатива за израду прописа

1.	Радни назив прописа	Правилник о измјенама и допунама Правилника о условима и начину стицања, издавања, продужавања и обнављања дозвола и овлашћења пилота једрилица, условима и правилима ваздушног једрења
2.	Датум:	09.09.2013.
3.	Podnosilac ToR-a	Одсјек FCL
4.	Референтни пропис	✓ Закон о ваздухопловству Босне и Херцеговине, Службени гласник Босне и Херцеговине, број 39/09, од 19.05.2009.године.
5.	Сврха прописа	
6.	Образложење	<p>ВНДСА је звршила анализу одредби Правилника о условима и начину стицања, издавања, продужавања и обнављања дозвола и овлашћења пилота једрилица, условима и правилима ваздушног једрења ("Службени гласник БиХ", број: 36/12 од 14.05.2012. године), те је констатовано да у процесу имплементације предметног Правилника постоје нејасноће и недоречености које онемогућују потпуну примјену одредби предметног Правилника. Сагласно одредби члана 14. став 1. Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине предвиђено је да је ВНСА надлежна за доношење прописа уз обавезу обављања консултација са субјектима на које се односи примјена прописа који је предмет израде.</p> <p>Како је констатовано измјене и допуне Правилника о условима и начину стицања, издавања, продужавања и обнављања дозвола и овлашћења пилота једрилица, условима и правилима ваздушног једрења потребно је уредити у дијелу два ("Услови и начин стицања, издавања, продужавања и обнављања дозвола и овлашћења пилота једрилица") дефинишући јасна процедурална питања и услове који се односе на поступак стицања дозволе и припадајућих овлашћења те стицања, продужавања и обнављања овлашћења уписаних у дозволу пилота једрилице.</p>
7.	Предлог састава тима за израду прописа	<ol style="list-style-type: none">1. Енес Мујезиновић, помоћник генералног директора за SMS,2. Раденко Дубравац, шеф одсјека за лиценце летачког особља,

		<p>3. Лела Бјелица, стручни савјетник за организације за обуку ваздухопловног особља – FTO/TRTO/RF – FCL инспектор</p> <p>4. Дарко Вучић, шеф одсјека за операције ваздухопловом,</p> <p>5. Владимир Ћеклић, стручни сарадник за ризике.</p>
8.	Рок за извршење задатка	<p>Фебруар 2014 (рок за израду)</p> <p>Мај 2014 (рок за доношење)</p>
9.	Форма будућег прописа (закон, правилник, процедура, упутство, одлука, наредба, итд.)	Правилник

Focal Point за праћење поступка израде прописа(из IR/LD): Милена Мићић.

На основу члана 16. и 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број: 32/02 и 102/09), члана 14. став (1) и 85. став (3) Закона о ваздухоловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број: 39/09), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК

О УСЛОВИМА И НАЧИНУ СТИЦАЊА, ИЗДАВАЊА, ПРОДУЖАВАЊА И ОБНАВЉАЊА ДОЗВОЛА И ОВЛАШЋЕЊА ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦА, УСЛОВИМА И ПРАВИЛИМА ВАЗДУШНОГ ЈЕДРЕЊА

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(Подручје примјене)

- (1) Овим правилником прописује се оспособљавање, испити, дозволе и овлашћења пилота једрилица.
- (2) Одредбе овог правилника примјењују се на летење једрилица, једрилица са помоћним мотором и летење моторних једрилица (TMG) када њима управља ималац дозволе пилота једрилице.
- (3) Израда, регистрација, пловидбеност, одржавање, осигурање и правила летења једрилица, једрилица са помоћним мотором и моторних једрилица (TMG) уређени су посебним прописима.

Члан 2.

(Појмови)

- (1) Појмови који се користе у овом правилнику имају сљедеће значење:
 - i. **Акробатски лет (aerobatic flight):** намјерно изведен маневар ваздухопловом у лету који укључује наглу промјену положаја, неуобичајен положај или неуобичајену промјену брзине лета ваздухоплова, осим у случајевима неуобичајених положаја при нормалном летењу или при оспособљавању за дозволу, односно овлашћење које није овлашћење за акробатско летење;
 - ii. **Дозвола пилота једрилице (sailplane pilot licence (SPL)):** документ на основу којег се пилоту једрилице допушта остваривање права додијеленог дозволом пилота једрилице, односно обављање дужности вође једрилице, једрилице са помоћним мотором или моторне једрилице (TMG), а у складу с овлашћењима из дозволе;

- iii. **Издавање (нпр. пилотске дозволе или овлашћења) (issue of e.g. pilot licence or rating):** административни поступак који се спроводи за вријеме важности дозволе или овлашћења и допушта имаоцу остваривање права додијељеног дозволом или овлашћењем, за одређени период, а које слиједи након испуњења прописаних услова;
- iv. **Једрилица (glider, sailplane):** ваздухоплов тежи од ваздуха, који узгон у лету остварује динамичком реакцијом ваздуха на непокретним површинама, а чији слободан лет не зависи од мотора.
- v. **Једрилица с помоћним мотором (powered sailplane):** ваздухоплов опремљен с једним или више помоћних мотора, који у лету, када мотори не раде, има карактеристике једрилице.
- vi. **Кандидат (applicant):** подносилац захтјева за полагање испита (теоријског и/или практичног (летачког)) за стицање дозволе пилота или за стицање овлашћења;
- vii. **Категорија ваздухоплова (category of aircraft):** разврставање ваздухоплова према његовим основним карактеристикама, нпр. авион, хеликоптер, ваздушни брод, једрилица, балон;
- viii. **Моторна једрилица (touring motor glider (TMG)):** посебна изведба једрилице са уграђеним мотором и пропелером, који се не могу увући. Моторна једрилица биће способна полетјети и пењати се властитим погоном, а у складу са летачким приручником;
- ix. **Надлежно тијело (authority):** тијело које обавља послове у складу са одредбама овога правилника. У Босни и Херцеговини надлежно тијело је Дирекција за цивилно ваздухопловство (у даљњем тексту: BHDSA);
- x. **Налет или вријеме летења (flight time):** укупно вријеме од тренутка када се једрилица покрене у сврху узлијетања до тренутка када се потпуно заустави на крају лета;
- xi. **Налет с наставником (dual instruction time):** налет једрилицом током којег наставник летења обавља практично (летачко) оспособљавање;
- xii. **Обнављање важности (нпр. пилотске дозволе или овлашћења) (renewal (of e.g. pilot licence or rating)):** административни поступак који се спроводи након истека важности пилотске дозволе или овлашћења, а у сврху обнављања пилотске дозволе или овлашћења, за одређени период који слиједи након испуњења прописаних услова;
- xiii. **Организовано летење:** летење једрилицама у сврху:
 - (1) рекреативног летења,
 - (2) спортског такмичења или ваздухопловне приредбе,
 - (3) летења групе од три или више пилота,
 - (4) практичног (летачког) оспособљавања;
- xiv. **Овлашћење (rating):** упис у дозволи који одређује посебне услове, права или ограничења садржана у дозволи;
- xv. **Прелет (cross-country flight):** лет једрилицом од почетне до завршне тачке руте коришћењем узлазних ваздушних струјања и уобичајених навигационих поступака;

- xvi. **Продужење важности (нпр. пилотске дозволе или овлашћења) (revalidation (of e.g. pilot licence or rating))**: административни поступак који се спроводи за вријеме важности пилотске дозволе или овлашћења, и допушта имаоцу даље остваривање права додијељеног дозволом или овлашћењем за одређени период који слиједи након испуњења прописаних услова;
- xvii. **Самосталан налет (solo flight time)**: налет током којег је пилот или ученик пилот једина особа у једрилици;
- xviii. **Валидација (нпр. пилотске дозволе или овлашћења) (validation e.g. pilot licence or rating)**: административни поступак који се спроводи за вријеме важности стране дозволе или овлашћења и допушта имаоцу наставак остваривања права додијељеног дозволом или овлашћењем, за одређени период, а које слиједи након испуњења прописаних услова;
- xix. **Вођа ваздухоплова (pilot in command)**: пилот којем оператор или власник додијели функцију вође ваздухоплова одговорног за безбједно извођење лета;
- xx. **Ваздухоплов (aircraft)**: свака направа која се одржава у атмосфери реакцијом ваздуха, осим реакције ваздуха у односу на земљину површину.

Члан 3. (Скраћенице)

(1) Скраћенице које се користе у овом правилнику имају сљедеће значење:

a)	AIP	<i>Збирка ваздухопловних информација Aeronautical information publication</i>
б)	GPS	<i>Систем глобалног позиционирања Global positioning system</i>
ц)	ICAO	<i>Међународна организација за цивилно ваздухопловство International Civil Aviation Organization</i>
д)	NDB	<i>Неусмјерени радиофар Non-directional radio beacon</i>
е)	VHF	<i>Врло висока фреквенција (30 – 300 MHz) Very high frequency(30 – 300 MHz)</i>
ф)	VOR	<i>VHF Свесмјерни радиофар Very high frequency omnidirectional radio range</i>
е)	ДПЈ	<i>Дозвола пилота једрилице Sailplane pilot licence</i>
х)	ТМГ	<i>Моторна једрилица Touring motor glider</i>
и)	ZRNS	<i>Земаљско радио-навигационо средство Ground radio navigation device</i>
ј)	AGL	<i>Висина изнад терена Above Ground Level</i>

II ОРГАНИЗАЦИЈА ЛЕТЕЊА

Члан 4. (Руководилац летења)

- (1) Руководилац летења је особа која је овлашћена од стране летачке организације да организује и руководи летењем на летјелишту за које је надлежна та летачка организација.
- (2) Свако организовано летење једрилицама ће надгледати руководилац летења. Руководилац летења ће бити пунољетан, имаће важећу ДПЈ и летачко искуство од најмање 30 сати летења и 30 узлијетања и слијетања као пилот (вођа) једрилице након издавања дозволе пилота једрилице, а када лете ученици пилоти, руководилац летења ће имати важеће овлашћење наставника једриличарства.
- (3) Дужности руководиоца летења су сљедеће:
 - а) прије почетка летења провјерити метеоролошку ситуацију и ситуацију на мјесту узлијетања, односно када је предвидиво и на мјесту слијетања;
 - б) сарађивати с надлежном контролом летења;
 - ц) одлучити о почетку, прекиду и завршетку летења;
 - д) бринути за ред и дисциплину на мјесту узлијетања, односно када је предвидиво и на мјесту слијетања;
 - е) забранити коришћење ваздухоплова или опреме за коју утврди да није исправна;
 - ф) забранити летење особи за коју оцијени да:
 1. није душевно и тјелесно способна летјети,
 2. да је под утицајем алкохола, дрога или других психоактивних средстава,
 3. крши правила летења или на други начин угрожава безбједност летења.
- (4) Дужности руководиоца летења из става 3. овога члана односе се и на наставнике летења код практичног (летачког) оспособљавања, с тим да је наставник летења додатно одговоран за:
 1. провјеру да ли су ученици пилоти уписани у евиденцију ученика,
 2. додјелу задатака ученицима пилотима у оквиру одобреног програма оспособљавања и надзирање њиховог летења једрилицама.

III ОБУКА ЗА ДПЈ

Члан 5. (Оспособљавање)

- (1) Кандидат ће завршити теоријско и практично (летачко) оспособљавање за стицање дозволе пилота једрилице или одговарајућег овлашћења према одобреном програму у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилице. Уколико је кандидат отпочео или завршио теоријско и/или практично (летачко) оспособљавање у одобреној

организацији за оспособљавање пилота једрилице изван БиХ, организација за оспособљавање пилота једрилице, одобрена од стране ВНДСА, ће утврдити да ли програм, по којем је обављено оспособљавање, задовољава захтјевима прописанима у Додацима 1. до 12. овог правилника.

- (2) Оквирни програми теоријског и практичног оспособљавања за стицање дозволе пилота једрилице и/или припадајућих овлашћења наведени су у Додацима 1. до 13. овог правилника.

Члан 6.

(Ученик пилот)

- (1) Ученик пилот је особа на теоријској и практичној обуци све до достизања услова за полагање ДПЈ, чиме прелази у кандидата за ДПЈ.
- (2) Прије првог самосталног лета ученик пилот ће бити стар најмање 15 година.
- (3) Уколико је ученик пилот млађи од 18 година, исти ће имати писану сагласност, дату од стране лица одговорних за старање о ученику у периоду док је ученик малолетник, за приступање практичном дијелу обуке за стицање ДПЈ.
- (4) Ученик пилот може самостално летјети само уз надзор наставника летења.
- (5) Ученик пилот може приступити практичном дијелу обуке само ако посједује ваљано лјекарско увјерење одређене класе, сагласно минималним захтјевима у погледу здравствене способности према важећем правилнику, који дефинише питања здравствене способности ваздухопловног особља у Босни и Херцеговини.

Члан 7.

(Потребно искуство и признавање налета за ДПЈ)

- (1) Кандидат за стицање дозволе пилота једрилице ће имати најмање 15 сати укупног налета као ученик пилот једрилице или једрилице са помоћним мотором, укључујући најмање:
 - а) 10 сати налета са наставником летења од којих највише 7 сати може бити налет моторном једрилицом (ТМГ);
 - б) 5 сати самосталног налета под надзором наставника летења;
 - ц) 60 полијетања и слијетања, од чега 20 самосталних;
 - д) један самосталан прелет једрилицом дужи од 50 km (мјерено по троуглу, као циљ-повратак или равно) или један прелет једрилицом с наставником дужи од 100 km (мјерено по троуглу, као циљ-повратак или равно).
- (2) Кандидату за ДПЈ, који има претходно искуство у летењу као пилот авиона (вођа ваздухоплова), признаће се дио налета са наставником, како слиједи:
 - а) признати налет не може бити већи од укупног налета које пилот авиона има са инструктором летења на авионима;

б) признати налет не може бити већи од 7 сати налета с наставником;

ц) признати налет не односи се на потребне услове, како је наведено у ставу (1) овог члана.

IV ДПЈ

Члан 8.

(Испит за стицање дозволе пилота једрилице)

- (1) Испит за стицање дозволе пилота једрилице састоји се од теоријског и практичног дијела испита.
- (2) Испит за стицање ДПЈ спроводи ВНДСА на основу поднесене пријаве у ВНДСА за спровођење теоријског и/или практичног дијела испита.
- (3) Уз пријаву, кандидат ће имати писану потврду одобрене организације за оспособљавање пилота једрилице у којој је обављао оспособљавање, након што је успјешно завршио све потребне елементе програма теоријског оспособљавања и/или потврду о завршеном практичном оспособљавању, издату од стране одобрене организације за оспособљавање до ДПЈ, уз предлагање испитивача за спровођење провјере практичне обучености, с циљем издавања ДПЈ.
- (4) Потврда издата од одобрене организације за оспособљавање пилота једрилице вриједи 6 мјесеци. Ако у том раздобљу кандидат не приступи полагању теоријског дијела испита, као додатак ће предочити доказ о додатном оспособљавању од одобрене организације за оспособљавање пилота једрилице.
- (5) Након запримања пријаве из става (2) овог члана, ВНДСА, у року од 15 дана од дана запримања пријаве, доноси одлуку о испуњености услова за приступање теоријском дијелу испита са наведеним термином, правима и обавезама кандидата за вријеме спровођења тестирања.
- (6) Прије приступања полагању практичног дијела испита за стицање ДПЈ, кандидат ће бити стар најмање 16 година.

Члан 9.

(Теоријски дио испита)

- (1) Кандидат ће приступити цјелокупном теоријском дијелу испита за стицање дозволе пилота једрилице или одговарајућег овлашћења којег организује и спроводи ВНДСА.
- (2) Након успјешно спроведеног испита, ВНДСА ће кандидату издати потврду о успјешно завршеном теоријском дијелу испита за стицање ДПЈ или овлашћења.
- (3) Кандидат је успјешно положио теоријски дио испита ако је остварио најмање 75% од броја бодова предвиђених за сваки поједини предмет. Бодови се дају само за тачне одговоре.
- (4) Кандидат који није положио испит из два теоријска предмета, може приступити поправном испиту у времену не краћем од 30 дана и не дужем од 90 дана по

одржаном теоретском испиту. У свим осталим случајевима сматра се да кандидат није положио теоретски дио испита.

- (5) Кандидат ће поновити цијели теоријски дио испита ако није положио било који предмет из четвртог покушаја или ако је истекло раздобље од 18 мјесеци, које започиње завршетком календарског мјесеца у којем је кандидат први пут приступио испиту. Прије поновног приступања теоријском дијелу испита, кандидат ће, сходно препоруци ВНДСА, обавити додатно оспособљавање у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилице и поново поднијети пријаву за спровођење теоријског и/или практичног дијела испита.
- (6) Успјех на теоријском дијелу испита вриједи у раздобљу од 18 мјесеци од дана када је кандидат успјешно завршио цјелокупан теоријски дио испита. Ако у том раздобљу кандидат не приступи полагању практичног (летачког) дијела испита, теоријски дио испита ће поновити у цјелости.
- (7) На теоријском дијелу испита за ДПЈ, кандидат ће показати ниво теоријског знања из сљедећих предмета:
 - а) Ваздухопловни прописи (Air law);
 - б) Људске способности и ограничења (Human performance);
 - ц) Метеорологија (Meteorology);
 - д) Комуникација (Communications);
 - е) Аеродинамика и механика лета (Principle of flight);
 - ф) Оперативни поступци при летењу једрилицом (Operational procedures);
 - г) Планирање лета једрилицом и перформансе (Flight performance, planning and loading);
 - х) Опште познавање једрилице (Aircraft general knowledge);
 - и) Навигација при летењу једрилицом (Navigation).
- (8) Кандидату, који већ има успјешно положен теоријски дио испита за дозволу пилота неке друге категорије ваздухоплова, признаће се у цјелини испити из сљедећих предмета:
 - а) Ваздухопловни прописи,
 - б) Људске способности и ограничења,
 - ц) Метеорологија,
 - д) Комуникације.

Члан 10.

(Практични (летачки) дио испита)

- (1) Прије приступања практичном дијелу испита за стицање дозволе пилота једрилице или за стицање овлашћења, кандидат ће успјешно положити теоријски дио испита (ако је примјенљиво), који се доказује потврдом о успјешно завршеном теоријском дијелу испита за стицање ДПЈ или овлашћења, коју издаје ВНДСА.

- (2) Кандидат за стицање ДПЈ или овлашћења ће доказати ниво оспособљености да као пилот једрилице успјешно обави одговарајуће поступке и вјежбе у складу са правом коју му пружа ДПЈ или одговарајуће овлашћење.
- (3) Процјену нивоа оспособљености кандидата за стицање ДПЈ или одговарајућег овлашћења врши одређени испитивач за стицање ДПЈ или припадајућег овлашћења одређеног од стране ВНДСА.
- (4) На практичном (летачком) дијелу испита користиће се једнак тип једрилице са двоструким управљачким командама као она на којој се оспособљавао.
- (5) Практични дио испита подијељен је у неколико секција које представљају различите фазе лета једрилицом. Садржај практичног (летачког) дијела испита наведен је у Додатку 13. овог правилника. Кандидат ће положити све дијелове једне секције да би се секција сматрала успјешно положеном. Ако кандидат не положи само једну секцију, може поновити полагање те секције. Ако не положи више од једне секције, сматра се да није успјешно положио практични (летачки) дио испита.
- (6) Поновном практичном дијелу испита могуће је приступити минимално 15 дана након првог полагања. Уколико при понављању практичног (летачког) дијела испита кандидат не положи било коју секцију, укључујући и оне секције које је успјешно положио у претходном покушају, сматраће се да није успјешно положио практични (летачки) дио испита.
- (7) Кандидат, који током претходна два покушаја није успјешно положио све секције практичног (летачког) дијела испита, биће упућен на додатно практично (летачко) оспособљавање, према писаној препоруци испитивача.
- (8) Ако је кандидат положио теоретски дио, а није положио практични дио, поново ће полагати све предмете предвиђене за теоретски дио испита, као и практични дио испита.

Члан 11.

(Захтјев за издавање дозволе или одговарајућег овлашћења, продужење или обнављање важности одговарајућег овлашћења)

- (1) Захтјев за издавање дозволе пилота једрилице и/или одговарајућег овлашћења, те продужење или обнављање важности одговарајућег овлашћења подноси се ВНДСА на одговарајућем обрасцу. Уз захтјев се прилажу докази о испуњењу услова за издавање дозволе пилота једрилице и/или одговарајућег овлашћења, односно за продужење или обнављање важности дозволе пилота једрилице и/или одговарајућег овлашћења, како је прописано овим правилником, и здравствене способности, према важећем правилнику који дефинише питања здравствене способности ваздухопловног особља у Босни и Херцеговини.
- (2) Након спроведеног поступка процјене усклађености захтјева и достављених прилога уз предметни захтјев из става (1) овог члана, уколико захтјев са припадајућим прилозима задовољава услове прописане овим правилником по предметном захтјеву, ВНДСА ће издати Дозволу пилота једрилице са припадајућим овлашћењима, издати одговарајуће овлашћење, односно извршиће продужење или обнављање овлашћења уписаних у ДПЈ. Уколико захтјев са припадајућим прилозима не задовољава услове

прописане овим правилником по предметном захтјеву, ВНДСА ће издати рјешење којим се одбија поднесени захтјев.

- (3) Подносилац захтјева дужан је, прије отпочињања поступка, уплатити накнаду у складу са чланом 32. став (1) и (2) и чланом 33. став (1) Одлуке о накнадама за финансирање рада ВНДСА по основу члана 13. став (1) тачка е) Закона о ваздухопловству БиХ ("Службени гласник БиХ", број: 02/12).
- (4) Свако ограничење или право које се стиче дозволом или одговарајућим овлашћењем биће уписано у дозволи и овјерено од стране ВНДСА.
- (5) ВНДСА неће истовремено издати више од једне важеће дозволе пилота једрилице истој особи.
- (6) Садржај Дозволе пилота једрилице прописан је у Додатку 18. овог правилника.
- (7) ДПЈ ће бити издата двојезично на једном од службених језика у Босни и Херцеговини и енглеском језику.
- (8) ДПЈ издаје се на рок важности од 5 година.

Члан 12.

(Права пилота једрилице)

- (1) ДПЈ пилоту једрилице обезбјеђује право обављања дужности пилота једрилице (вође једрилице) или једрилице са помоћним мотором. За обављање дужности вође моторне једрилице (TMG), пилот једрилице ће задовољити услове из члана 15. овог правилника.
- (2) Остваривање права, додијељених дозволом пилота једрилице, условљено је важношћу уписаних овлашћења и ограничења, те важношћу лјекарског увјерења одговарајуће класе, сагласно важећем правилнику који дефинише питања здравствене способности ваздухопловног особља у Босни и Херцеговини.
- (3) Права имаоца дозволе пилота једрилице биће ограничена на летење без накнаде у некомерцијалним операцијама све док не буду испуњени сљедећи услови:
 - а) навршених 18 година,
 - б) летачко искуство од најмање 200 полијетања и слијетања као вођа једрилице након издавања дозволе пилота једрилице,
 - ц) у току последњих 90 дана не оствари минимално 3 узлијетања и слијетања једрилицом или једрилицом са помоћним мотором у трајању од минимално 30 минута, да своје комерцијалне операције спроводи у оквиру одобрене организације за пружање услуга из ваздуха (AWC) или организације са потврдом ваздушног оператора (АОС).
- (4) Без обзира на услове из става (3) овога члана, право имаоца дозволе пилота једрилице са овлашћењем наставника летења је да ће примати накнаду за:
 - а) оспособљавања кандидата за стицање дозволе пилота једрилице или одговарајућег овлашћења,

- б) провјеравање летачке способности имаоца дозволе пилота једрилице или одговарајућег овлашћења.
- (5) Право имаоца дозволе пилота једрилице ограничено је на летење једрилицом у VFR условима дању.
- (6) Пилот једрилице ће возити друго лице ако је, након издавања дозволе, остварио најмање 100 сати налета и 30 летова као вођа једрилице или једрилице с помоћним мотором, те ако је у задњих 90 дана обавио најмање три лета једрилицом.

V ОВЛАШЋЕЊА

Члан 13.

(Овлашћење пилота једрилице)

- (1) Пилот једрилице ће завршити теоријско и практично (летачко) оспособљавање за стицање овлашћења пилота једрилице према одобреном програму у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилице.
- (2) Оквирни програм теоријског оспособљавања за стицање овлашћења пилота једрилице наведен је у Додатку 1. овог правилника.
- (3) Оквирни програм практичног (летачког) оспособљавања за стицање овлашћења пилота једрилице наведен је у Додатку 7. овог правилника.
- (4) Овлашћење за летење моторном једрилицом (TMG), уписано у дозволу пилота једрилице, може бити проширено на овлашћење пилота једрилице уколико се оспособљавање за проширење овлашћења обавља у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилице, заврши додатно оспособљавање, које укључује утврђивање и спровођење свих разлика програма теоријског оспособљавања наведених у Додацима 2. и 1. овог правилника, као и свих разлика програма практичног (летачког) оспособљавања наведених је у Додацима 8. и 7. овог правилника.
- (5) Након завршеног оспособљавања за овлашћења пилота једрилице, овлашћени испитивач ће спровести провјеру практичне обучености (skill test) за упис предметног овлашћења у ДПЈ.
- (6) Упис овлашћења пилота једрилице врши BHDCA на основу поднесеног захтјева пилота једрилице за упис предметног овлашћења у ДПЈ.

Члан 14.

(Продужење рока важности овлашћења пилота једрилице)

- (1) Овлашћење пилота једрилице, уписано у ДПЈ, има рок важности од 2 године од дана издавања или дана истицања ако је продужење извршено у току важења.
- (2) За продужење важења овлашћења пилота једрилице уписаног у ДПЈ, пилот једрилице летећи само једрилицом или једрилицом са помоћним мотором ће да:

- а) у току 3 мјесеца, који претходе истицању важења овлашћења, положи провјеру стручности са овлашћеним испитивачем пилота једрилице; или
- б) у току важења овлашћења оствари најмање:
- 8 сати налета као вођа једрилице или једрилице с помоћним мотором, од којих 6 сати налета као вођа једрилице или једрилице с помоћним мотором у току 12 мјесеци који претходе истеку овлашћења;
 - оствари 15 узлијетања и слијетања једрилицом или једрилицом са помоћним мотором у току важења овлашћења, од којих је 10 узлијетања и слијетања једрилицом или једрилицом са помоћним мотором у току 12 мјесеци који претходе истеку овлашћења;
 - реализује најмање два лета са наставником летења једрилице или једрилице са помоћним мотором у току 12 мјесеци који претходе истеку овлашћења, у трајању од минимално пола сата.
- (3) Ако је истекао рок важења овлашћења за летење једрилицом или једрилицом са помоћним мотором, пилот једрилице ће извршити обнављање овлашћења полажући провјеру практичне оспособљености са овлашћеним испитивачем за летење једрилицом или једрилицом са помоћним мотором.
- (4) Овлашћење за летење једрилицом или једрилицом са помоћним мотором, уписано у ДПЈ након обнављања, важи од дана испуњења услова за обнављање.

Члан 15.

(Овлашћења за летење моторном једрилицом (TMG))

- (1) Овлашћење пилота једрилице може бити проширено на летење моторном једрилицом (TMG) када пилот једрилице, у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилице, заврши додатно оспособљавање, које укључује најмање 6 сати налета моторном једрилицом (TMG), укључујући најмање:
- а) 4 сата налета с наставником летења;
 - б) 1 самосталан прелет моторном једрилицом (TMG) дужи од 150 km, током којег ће обавити бар једно слијетање са заустављањем на аеродрому различитом од аеродрома полијетања.
- (2) Оквирни програм теоријског оспособљавања за проширење овлашћења пилота једрилице на летење моторном једрилицом (TMG) наведен је у Додатку 2. овог правилника.
- (3) Оквирни програм практичног (летачког) оспособљавања за проширење овлашћења пилота једрилице на летење моторном једрилицом (TMG) наведен је у Додатку 8. овог правилника.
- (4) Након завршеног оспособљавања за проширење овлашћења пилота једрилице на летење моторном једрилицом (TMG), овлашћени испитивач ће спровести провјеру стручности за упис предметног овлашћења у ДПЈ.
- (5) Упис овлашћења за летење моторном једрилицом (TMG) врши ВНДСА на основу поднесеног захтјева пилота једрилице за упис предметног овлашћења у ДПЈ.

Члан 16.

(Продужење овлашћења за летење моторном једрилицом (TMG))

- (1) Пилот једрилице ће летјети моторном једрилицом (TMG) само ако у ДПЈ има уписано важеће овлашћење за летење моторном једрилицом (TMG).
- (2) Овлашћење за летење моторном једрилицом (TMG), уписано у ДПЈ, има рок важности од 2 године од дана издавања или дана истицања ако је продужење извршено у току важења.
- (3) За продужење важења овлашћења за летење летење моторном једрилицом (TMG) уписаног у ДПЈ, пилот једрилице ће:
 - а) у току 3 мјесеца који претходе истицању важења овлашћења положити провјеру стручности са овлашћеним испитивачем за летење летење моторном једрилицом (TMG); или
 - б) у току важења овлашћења остварити најмање:
 - 12 сати налета као вођа моторне једрилице (TMG);
 - 6 сати налета као вођа моторне једрилице (TMG) у току 12 мјесеци, који претходе истеку овлашћења;
 - остварити 12 узлијетања и слијетања моторном једрилицом (TMG) у току важења овлашћења;
 - 6 узлијетања и слијетања моторном једрилицом (TMG) у току 12 мјесеци, који претходе истеку овлашћења;
 - реализује најмање један лет са наставником летења моторном једрилицом (TMG) у току 12 мјесеци, који претходе истеку овлашћења, у трајању од 1 сата.
- (4) Ако пилот једрилице истовремено има Дозволу приватног пилота авиона PPL(A), услове за продужење овлашћења за летење моторном једрилицом (TMG) може остварити летећи авионом.
- (5) Ако је истекао рок важења овлашћења за летење моторном једрилицом (TMG), пилот једрилице ће извршити обнављање овлашћења полажући провјеру практичне оспособљености са овлашћеним испитивачем за летење моторном једрилицом (TMG).
- (6) Овлашћење за летење моторном једрилицом (TMG), уписано у ДПЈ након обнављања, важи од дана испуњења услова за обнављање.

Члан 17.

(Овлашћење за летење без спољне видљивости - под покривачем)

- (1) Пилот једрилице ће изводити летове без спољне видљивости само ако у ДПЈ има уписано важеће овлашћење за летове без спољне видљивости (BF).

- (2) Пилот једрилице ће приступити оспособљавању за летење без спољне видљивости једрилицом након што је, по издавању дозволе пилота једрилице, остварио најмање 60 сати налета као вођа једрилице или једрилице са помоћним мотором.
- (3) Кандидат за полагање испита за овлашћење за летење без спољне видљивости једрилицом ће завршити одговарајуће теоријско и практично оспособљавање у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилица, које укључује најмање 10 сати налета без спољне видљивости - "под покривачем", од којих највише 5 сати може бити изведено на одговарајућем уређају за симулирање лета, а остатак у једрилици "под покривачем".
- (4) Оквирни програм теоријског оспособљавања за стицање овлашћења за летење једрилицом без спољне видљивости наведен је у Додатку 5. овог правилника.
- (5) Оквирни програм практичног оспособљавања за стицање овлашћења за летење једрилицом без спољне видљивости наведен је у Додатку 11. овог правилника.
- (6) За продужење важења овлашћења за летење без спољне видљивости уписаног у ДПЈ, пилот једрилице треба да оствари:
 - а) најмање 2 сата налета без спољне видљивости једрилицом или једрилицом са помоћним мотором током важности овлашћења;
 - б) најмање 1 сат налета без спољне видљивости једрилицом или једрилицом са помоћним мотором у току 12 мјесеци који претходе истеку овлашћења,
 - ц) најмање 5 летова без спољне видљивости једрилицом или једрилицом са помоћним мотором током важности овлашћења,
 - д) најмање 3 лета без спољне видљивости једрилицом или једрилицом са помоћним мотором у току 12 мјесеци који претходе истеку овлашћења,
 - е) положи провјеру практичне оспособљености унутар 3 мјесеца који претходе истеку важности овлашћења. Уколико је рок важности овлашћења истекао, пилот једрилице ће унутар 12 мјесеци, прије обнављања важности овлашћења, похађати курс освјежавања знања за летење без спољне видљивости и положити провјеру практичне оспособљености са овлашћеним испитивачем за летење без спољне видљивости.
- (7) Овлашћење за летење без спољне видљивости, уписано у ДПЈ након обнављања, важи од дана испуњења услова за обнављање овлашћења.
- (8) Пилот једрилице, који прије истека рока важности овлашћења не успије задовољити у свим елементима провјере практичне (летачке) оспособљености, неће користити право тог овлашћења док са успјехом не испуни услове дефинисане ставом (7) овог члана.
- (9) Рок важења овлашћења за летење без спољне видљивости је 24 мјесеца.

Члан 18.

(Овлашћење за акробатско летење)

- (1) Пилот једрилице ће изводити акробатске летове само ако у ДПЈ има уписано важеће овлашћење за акробатско летење.

- (2) Наставник летења, који нема положен испит за овлашћење за акробатско летење, изводиће акробатске летове у складу са вјежбом 1. (Провјера досегнуте технике пилотирања) и вјежбом 2. (Основни акробатски маневри) Програма практичног оспособљавања за стицање овлашћења за акробатско летење једрилицом, Додатка 2. овог правилника.
- (3) (3) Кандидат за полагање испита за овлашћење за акробатско летење оствариће најмање:
 - а) 120 полијетања као вођа једрилице, остварених након издавања дозволе пилота једрилице;
 - б) одговарајуће теоријско и практично оспособљавање, које укључује најмање 5 сати налета и 20 летова одговарајућом акробатском једрилицом у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилица.
- (4) Оквирни програм теоријског оспособљавања за стицање овлашћења за акробатско летење једрилицом наведен је у Додатку 4. овог правилника.
- (5) Оквирни програм практичног оспособљавања за стицање овлашћења за акробатско летење једрилицом наведен је у Додатку 10. овог правилника.
- (6) За продужење важења овлашћења за акробатско летење уписаног у ДПЈ, пилот једрилице ће остварити:
 - а) најмање 2 сата налета и најмање 10 акробатских летова једрилицом или једрилицом са помоћним мотором током важности овлашћења;
 - б) најмање 1 сат налета и најмање 6 акробатских летова једрилицом или једрилицом са помоћним мотором у току 12 мјесеци који претходе истеку овлашћења;
 - ц) положити провјеру практичне оспособљености унутар 3 мјесеца прије истека важности овлашћења.
- (7) Уколико је рок важности овлашћења истекао, пилот једрилице ће, унутар 12 мјесеци прије обнављања важности овлашћења, похађати курс освјежавања знања за акробатско летење и положити провјеру практичне оспособљености са овлашћеним испитивачем за акробатско летење.
- (8) Овлашћење за акробатско летење, уписано у ДПЈ након обнављања, важи од дана испуњења услова за обнављање.
- (9) Пилот једрилице, који прије истека рока важности овлашћења не успије задовољити у свим елементима провјере практичне оспособљености, неће користити право тог овлашћења док не испуни услове дефинисане ставом (7) овог члана.
- (10) Рок важења овлашћења за летење без спољне видљивости је 24 мјесеца.

Члан 19.

(Овлашћење за наставника једриличарства)

- (1) Пилот једрилице ће обављати послове наставника једриличарства само ако у ДПЈ има одговарајуће важеће овлашћење наставника једриличарства.

- (2) Право имаоца дозволе пилота једрилице са овлашћењем наставника једриличарства је извођење оспособљавања кандидата за стицање дозволе пилота једрилице или одговарајућег овлашћења.
- (3) Прије приступања полагању испита за стицање овлашћења наставника једриличарства, кандидат ће:
- а) имати најмање 18 година старости,
 - б) посједовати ДПЈ најмање двије године,
 - ц) остварити укупни налет од најмање 150 сати,
 - д) остварити најмање 200 летова једрилицама у својству вође једрилице,
 - е) остварити најмање 600 km прелета,
 - ф) остварити један прелет дужи од 150 km,
 - г) завршити вјежбу 1. (Провјера достигнуте технике пилотирања) према Програму практичног (летачког) оспособљавања за стицање овлашћења за акробатско летење једрилицом, наведену у Додатку 10. овог правилника,
 - х) вјежбу 2. (Основни акробатски маневри) према Програму практичног (летачког) оспособљавања за стицање овлашћења за акробатско летење једрилицом, наведену у Додатку 10. овог правилника,
 - и) додатно, ако кандидат жели бити наставник летења моторним једрилицама (TMG), поред наведеног ће остварити најмање 30 сати налета моторним једрилицама (TMG).
- (4) Током оспособљавања за стицање овлашћења наставника једриличарства, кандидат ће обавити теоријско оспособљавање у трајању од најмање 30 сати предавања (у својству предавача под надзором наставника теоријске обуке за дати предмет у организацији за оспособљавање), те додатно летачко оспособљавање, од најмање 6 сати налета и 20 летова, као методски налет у улози наставника једриличарства, дајући инструкције наставнику задуженом за спровођење дате обуке.
- (5) Током оспособљавања за стицање овлашћења наставника летења на моторним једрилицама (TMG), кандидат ће обавити теоријско оспособљавање у трајању од најмање 30 сати предавања (у својству предавача под надзором наставника теоријске обуке за дати предмет у организацији за оспособљавање), те додатно летачко оспособљавање, од најмање 5 сати летења и 20 летова, као методски налет у улози наставника једриличарства, дајући инструкције наставнику задуженом за спровођење дате обуке.
- (6) Током оспособљавања за стицање овлашћења наставника једриличарства или TMG-а, кандидат ће показати сљедеће способности:
- а) припремити ресурсе за оспособљавање,
 - б) створити услове за учење,
 - ц) презентовати знање,
 - д) интегрисати принципе управљања пријетњама и грешкама,
 - е) управљати временом ради постизања циљева оспособљавања,
 - ф) олакшати учење,

- г) процијенити учинак ученика,
 - х) пратити и процијенити напредак ученика,
 - и) оцијенити процес оспособљавања,
 - ј) извјештавати о постигнутом.
- (7) Кандидат за стицање овлашћења наставника једриличарства, као и наставника летења на ТМГ ће, испитивачу одређеном од стране ВНДСА у ову сврху, показати способност оспособљавања ученика пилота једрилице до потребног нивоа за стицање дозволе пилота једрилице. Провјера способности укључује:
- а) демонстрацију способности, описаних у ставу (6) овог члана (спровођење припреме за реализацију обуке);
 - б) реализацију предавања на задату тему испитивачу, у трајању од минимално 45 минута;
 - ц) демонстрација спровођења практичног оспособљавања на земљи кроз пријелетну и летну разраду плана рада, током лета два лета једрилицом (један школски круг),
 - д) демонстрација способности корекције уочавања грешака кандидата, начин давања инструкције за компензацију грешке и процјену нивоа одступања уочене грешке у односу на дефинисани стандард;
 - е) демонстрација послјелетне анализе и изношења оцјене након реализованог практичног дијела провјере практичне оспособљености за наставника једриличарства.
- (8) Уколико је кандидат за овлашћење наставника једриличарства показао способност оспособљавања ученика пилота једрилице до потребног нивоа за стицање дозволе пилота једрилице, испитивач, одређен од стране ВНДСА, дужан је доставити у ВНДСА извјештај о спроведеном поступку процјене способности кандидат за овлашћење наставника једриличарства, са јасно дефинисаном оцјеном уз карактеристику.
- (9) Рок важности овлашћења наставника летења је 3 године.
- (10) За продужење важења овлашћења наставника једриличарства уписаног у ДПЈ, пилот једрилице ће да оствари најмање два од сљедећа три услова:
- а) најмање 10 сати налета или најмање 20 летова као наставник једриличарства једрилицама или моторним једрилицама (ТМГ) током важности овлашћења;
 - б) присуствовати семинару освјежавања знања за наставнике једриличарства;
 - ц) положити провјеру практичне оспособљености са овлашћеним испитивачем унутар 12 мјесеци прије истека важности овлашћења.
- (11) Уколико је рок важности овлашћења истекао, наставник једриличарства или ТМГ ће, унутар 12 мјесеци прије обнављања важности овлашћења:
- а) присуствовати семинару освјежавања знања за наставнике једриличарства или ТМГ,
 - б) положити провјеру практичне оспособљености за овлашћење наставника једриличарства са овлашћеним испитивачем за провјеру наставника једриличарства.

- (12) Пилот једрилице, који прије истека рока важности овлашћења наставника једриличарства не успије задовољити у свим елементима провјере практичне оспособљености, неће користити право тог овлашћења док не испуни услове дефинисане ставом (10) под б) и ц) овог члана.
- (13) Право имаоца овлашћења наставника летења ограничена је на извођење практичног оспособљавања за стицање ДПЈ под надзором наставника - ментора све док се не испуне услови за скидање ограничења. Ограничење права односи се и на одобравање самосталних летова ученицима-пилотима једрилица. Ограничење ће се укинути кад се испуне наведени услови, а на препоруку наставника летења – ментора који га је надгледао.
- (14) Кандидату, који је успјешно положио теоретски и практични дио испита за наставника једриличарства или ТМГ, неће бити уписано у ДПЈ овлашћење наставника једриличарства или ТМГ док успјешно не заврши практично оспособљавање 2 ученика за пилота једрилице (стажирање). Практично оспособљавање ученика-пилота ће обављати под надзором наставника једриличарства – ментора, ког за ову сврху прихвата ВНДСА. Кандидат за овлашћење наставника једриличарства може предложити одређеног наставника једриличарства - ментора.
- (15) Рок за стажирање је 12 мјесеци од датума положеног практичног дијела испита за овлашћење наставника једриличарства или ТМГ-а.
- (16) Право имаоца овлашћења наставника летења ограничено је с обзиром на начин полијетања и овлашћења уписана у ДПЈ.

VI ИСПИТИВАЧИ

Члан 20.

(Испитивачи за дозволу пилота једрилица)

- (1) Испитивач за ДПЈ треба да испуни сљедеће услове у зависности од улоге и сврхе провјере:
 - а) за стицање дозволе пилота једрилице (ДПЈ) потребно је да има најмање 300 сати налета као пилот једрилице или једрилице са мотором, укључујући 150 сати или 300 узлијетања у улози наставника једриличарства;
 - б) практичне обучености/стручности за продужење и обнављање овлашћења пилота једрилице (једрилице са мотором), овлашћења за летење без спољне видљивости и овлашћење за акробатско летење, потребно је да има најмање 300 сати налета као пилот једрилице или једрилице са мотором, укључујући 90 сати налета у улози наставника једриличарства;
 - ц) практичне обучености/стручности за стицање ДПЈ са овлашћењем за моторну једрилицу (ТМГ), те спровођење провјере практичне обучености/стручности за продужење и обнављање овлашћењем за моторну једрилицу (ТМГ), најмање 300 сати налета као пилот једрилице или једрилице са мотором, укључујући 50 сати налета у улози наставника једриличарства на моторној једрилици (ТМГ);
 - д) практичне обучености/стручности за продужење и обнављање овлашћења наставника једриличарства, потребно је да има најмање 500 сати налета као пилот

једрилице или једрилице са мотором, укључујући 50 сати налета у улози наставника летења за обуку наставника једриличарства.

- (2) ВНДСА ће извршити именовање кандидата за испитиваче према наведеној подјели у ставу (1) овог члана а на основу захтјева за именовање испитивача за ДПЈ, поднесеног од кандидата за испитивача, уз обавезно приложену биографију.
- (3) ВНДСА задржава дискреционо право именовања испитивача за ДПЈ, водећи рачуна о територијалној заступљености пилота једрилица у одређеном региону Восне и Херцеговине.
- (4) Након спроведеног поступка именовања испитивача, ВНДСА ће издати Одобрење испитивача пилота једрилица, са описом права сагласно наведеној подјели у ставу (1) овог члана, дневник испитивача и правоугаони штамбил са ознаком испитивача.
- (5) Одобрење испитивача важи највише 3 године, а може бити поново издато према одлуци ВНДСА и у складу са захтјевима дефинисаним у овом правилнику.
- (6) За продужење важења Одобрења испитивача пилота једрилице, испитивач ће да спроведе два практична испита за стицање ДПЈ или провјере стручности у свакој години, у периоду од три године, колико му важи посебно овлашћење. Један од практичних испита или провјере стручности, коју спроводи испитивач у току важења посебног овлашћења, ће надгледати инспектор ВНДСА.

VII НАЧИН ПОЛИЈЕТАЊА

Члан 21.

(Проширење права на други начин полијетања једрилице)

- (1) Права додијелена дозволом пилота једрилице биће ограничена с обзиром на начин полијетања коришћен при практичном (летачком) дијелу испита. Ово ограничење биће отклоњено када пилот једрилице у одобреној организацији за оспособљавање пилота једрилице заврши додатно оспособљавање, како слиједи:
 - а) за узлијетање вучом са земље (стационарним витлом или аутомобилом) најмање 5 узлијетања са наставником и најмање 5 самосталних узлијетања под надзором наставника,
 - б) за узлијетање авио-запрегом најмање 5 узлијетања са наставником и најмање 5 самосталних узлијетања под надзором наставника,
 - ц) за узлијетање помоћним мотором најмање 5 узлијетања са наставником и 5 самосталних узлијетања под надзором наставника. Узлијетање помоћним мотором са наставником могуће је обавити и моторном једрилицом (TMG),
- (1) По успјешно завршеном оспособљавању за проширење права на други начин полијетања, одобрена организација за оспособљавање пилота једрилице издаће потврду у сврху уписивања проширења права у дозволу.
- (2) Након завршеног оспособљавања за проширење права на други начин полијетања, овлашћени испитивач ће спровести провјеру стручности за упис предметног права полијетања у ДПЈ.
- (3) Упис права на други начин полијетања врши ВНДСА на основу поднесеног захтјева пилота једрилице за упис одређеног права полијетања.

VIII ДОКУМЕНТИ И СТРАНЕ ДОЗВОЛЕ

Члан 22.

(Обавеза ношења и давања на увид докумената)

- (1) Пилот једрилице ће увијек са собом имати важећу дозволу и важеће лјекарско увјерење о здравственој способности када користи право које му та дозвола омогућава.
- (2) Ученик пилот или пилот једрилице ће увијек са собом имати идентификациони документ са сликом, ради лакше идентификације.
- (3) Ученик пилот или пилот једрилице ће, без одлагања, дати на увид документе из става (1) и (2) овог члана и књижицу летења инспектору надлежне ваздухопловне управе.
- (4) Приликом самосталних прелета, ученик пилот ће увијек са собом имати писано овлашћење наставника о оспособљености за обављање самосталних прелета једрилицом.

Члан 23.

(Књижица летења)

- (1) Детаље о свим летовима ученик пилот или пилот једрилице ће забиљежити у књижицу летења у форми и на начин како је описано у Додатку 17. овог правилника.

Члан 24.

(Одузимање, привремено одузимање и ограничење дозвола и овлашћења)

- (1) ВНДСА ће одузети, привремено одузети или ограничити ДПЈ и/или одговарајуће овлашћење, издато у складу са овим правилником, ако установи да пилот не испуњава услове који су прописани овим правилником или другим националним прописима донесеним на основу Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине.
- (2) Уколико ВНДСА донесе одлуку о одузимању, привременом одузимању или ограничавању права имаоца ДПЈ и/или одговарајућег овлашћења, пилот једрилице је дужан вратити дозволу ВНДСА.

Члан 25.

(Признавање иностраних дозвола)

- (1) На основу важеће дозволе пилота једрилице, издате у иностранству, ВНДСА може, на захтјев имаоца, издати БиХ ДПЈ.
- (2) Прије издавања БиХ дозволе, ималац дозволе пилота једрилице, издате у иностранству, задовољиће сљедеће захтјеве:

- а) Показати одређен ниво теоријског знања из слједећих предмета:
- Ваздухопловни прописи,
 - Људске способности и ограничења.
- б) Положити провјеру летачке оспособљености са овлашћеним испитивачем,
- ц) Има важеће свједочанство о здравственој способности,
- д) Има најмање 80 сати укупног налета једрилицом или једрилицом са помоћним мотором.
- (3) ВНДСА може, на захтјев имаоца стране дозволе пилота једрилице, валидирати страну ДПЈ или одговарајуће овлашћење издато у складу са захтјевима ICAO Annex, 1 према одредбама члана 83. Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине. Временски рок важности валидације неће бити дужи од године дана до истека важности основне дозволе или одговарајућег овлашћења на основу којег се издала валидација.

IX ВАЗДУШНА ЈЕДРЕЊА

Члан 26.

(Подјела ваздушних једрења)

Ваздушна једрења врше се с циљем:

- а) почетне обуке;
- б) обуке ради стицања појединих звања у цивилном ваздухопловном једриличарству;
- ц) обуке у аеро-запрези;
- д) обуке у акробацијама ваздушним једрилицама;
- е) обуке у ваздушном једрењу без спољне видљивости;
- ф) извршења посебних задатака.

Члан 27.

(Ваздушна једрења са посебним задатком)

Ваздушна једрења са посебним задатком могу бити:

- а) испитивања ваздушних једрилица;
- б) постизања одређених спортских успјеха;
- ц) разне врсте ваздушних једрења ради испитивања и истраживања нових терена и нових видова једрења;
- д) прелијетање цивилним ваздушним једрилицама — у запрези или слободно.

Члан 28.

(Услови за ваздушна једрења)

- (1) Ваздушна једрења из члана 26 и 27. овог правилника могу се вршити само под одређеним условима наведеним у овом правилнику и прописима за безбједност летења у ваздушном простору Босне и Херцеговине. Могућност извршења ваздушног једрења одређене врсте оцјењује одређени руководилац ваздушног једрења, с обзиром на способност лица које ће вршити ваздушно једрење и с обзиром на временске услове саопштене од метеоролошке станице, или, ако ове нема, с обзиром на процјену одређеног и одговорног руководиоца ваздушног једрења.

Члан 29.

(Дозвољени метеоролошки услови за ваздушна једрења)

Дозвољени метеоролошки услови за ваздушна једрења у току спровођења обуке су сљедећи:

- а) за почетну обуку и школовање, на ваздушним једрилицама свих врста и типова: брзина вјетра до 5 m/s, видљивост најмање 3 km и висина доње границе облака најниже 200 m AGL;
- б) за обуку ради стицања појединих звања у цивилном ваздухопловном једриличарству, на ваздушним једрилицама свих врста и типова: брзина вјетра од 8 - 20 m/s. (с обзиром на до тада стечене стручне способности лица које врши ваздушно једрење), видљивост најмање 5 km и висина доње границе облака најниже 300 m AGL;
- ц) за обуку у аеро-запрези, на ваздушним једрилицама свих врста и типова: брзина вјетра до 8 m/s, видљивост најмање 5 km и висина доње границе облака најниже 300 m AGL;
- д) за обуку у акробацијама, са ваздушним једрилицама способним за ову сврху: брзина вјетра до 8 m/s, видљивост најмање 5 km и висина доње границе облака најниже 800 m AGL;
- е) за обуку у летењу без спољне видљивости, на ваздушним једрилицама способним и опремљеним за ову сврху: брзина вјетра 8 – 20 m/s, видљивост дању најмање 5 km и висина доње границе облака најниже 500 m AGL.

Члан 30.
(Забране)

- (1) Забрањена су полијетања цивилних ваздушних једрилица и ваздушна једрења, без обзира на сврху у коју се врше, по олујном вјетру, олуји, међави, вејавици, магли или кад на аеродрому пада киша.
- (2) Исто тако, забрањено је свако слијетање цивилним ваздушним једрилицама на терен под маглом. Ако у таквим случајевима ваздушна једрилица не може да доједри до терена који није под маглом, пилот-једриличар је дужан да напусти ваздушну једрилицу и да се спусти на земљу помоћу падобрана.

Члан 31.

(Лица која могу вршити ваздушна једрења цивилним ваздушним једрилицама)

Ваздушна једрења цивилним ваздушним једрилицама могу вршити само лица:

- а) која нису млађа од 15 година;
- б) која испуњавају услове тјелесне и душевне способности за летачко особље цивилног ваздухопловства, одређене посебним прописима;
- ц) у својству ученик пилот, односно лица која имају ДПЈ;
- д) која су оспособљена и с успјехом савладала претходне припремне вјежбе за ваздушна једрења;
- е) испитивачи за дозволу пилота једрилица;
- ф) која су упозната са особинама материјала, са типом ваздушне једрилице којом ће извршити ваздушно једрење, као и са њеном издржљивошћу;
- г) која су упозната са важећим прописима о летењу, сигнализацији и коришћењу аеродрома;
- х) која су опремљена потребном опремом за безбједно једрење.

Члан 32.

(Припреме за ваздушна једрења)

- (1) Ниједно ваздушно једрење неће се извршити док се претходно не изврши стручна навигациона и техничка припрема. Задатак припрема је да се осигура безбједно ваздушно једрење и да се до највеће мјере уклоне уочљиви недостаци који би могли да ометају правилно и безбједно ваздушно једрење.

Припреме за ваздушна једрења обухватају:

- а) припремање ваздушне једрилице и опреме;
- б) припремање пилота-једриличара;
- ц) контролу извршених припрема.

Члан 33.

(Припремање и прегледање ваздушне једрилице)

- (1) Припремање ваздушне једрилице и опреме састоји се у стручном прегледу исправности команди, уређаја и свих дијелова ваздушне једрилице, у погледу исправности и у употпуњавању опреме једрилице, у прегледу исправности једрилице и слично.
- (2) Припремање пилота-једриличара за ваздушно једрење састоји се у провјеравању познавања коришћења, односне врсте и типа ваздушне једрилице и уређаја и опреме на њој, у провјеравању познавања задатка и личне припреме пилота-једриличара за тај задатак, у проверавању знања за коришћење падобрана и технике скакања падобраном, у анализи метеоролошких услова према метеоролошким извјештајима и прогнозама, у провјеравању психичког и здравственог стања лица која ће извршити ваздушно једрење, у провјеравању познавања важећих прописа о безбједности једрења и сигнализацији, као и о коришћењу аеродрома и у провјеравању летачких исправности тог лица.
- (3) Контрола извршених припрема за ваздушно једрење састоји се у провјеравању свих напријед наведених припрема које врши одређени руководиоца ваздушног једрења или овлашћено лице ВНДСА.

Члан 34.

(Поступци при ваздушном једрењу)

Свако лице, које врши ваздушно једрење цивилном ваздушном једрилицом, дужно је да се у свему придржава техничких услова за безбједно ваздушно једрење. При сваком ваздушном једрењу, а нарочито на висинама изнад 300 m AGL, свако лице које врши једрење у ма ком циљу, у својој опреми ће имати падобран и биће обучено у руковању падобраном.

Члан 35.

(Полијетање)

Полијетање ваздушним једрилицама биће извршено у супротном правцу вјетра. Полијетање се врши помоћу витла или аеро-запреге, односно вучом са земље помоћу челичног ужета или шлеповањем за моторни авион, односно на други уобичајени начин (гумено уже, вуча аутомобилом и слично).

Члан 36.

(Моторни авиони који се користе за аеро-запрегу)

Моторни авиони, који се користе за аеро-запрегу, биће за то опремљени, а њихове посаде биће упознате са радом на реморкирању — шлеповању ваздушних једрилица и обучене за тај рад, и имаће овлашћење за вучу једрилица, уписано у одговарајућу дозволу или књижицу евиденције налета пилота.

Члан 37.

(Вуча ваздушне једрилице)

Вуча ваздушне једрилице витлом, односно реморкирање моторним авионом, врши се на дати знак. Знак за полијетање ће се дати тек пошто су пилот-реморкер и моторни авион и пилот-једриличар и ваздушна једрилица спремни за полијетање. Знак за полијетање неће се дати ако се у простору за 45 степени лијево и десно од правца полијетања ваздушне једрилице налазе други авиони, ваздушне једрилице, људи или каква техничка средства или возила, тако да би то представљало препреку и опасност за полијетање. Полијетање се, такође, неће одобрити све док у ваздуху у правцу полијетања, а према процјени одређеног руководиоца једрења, постоји било каква препрека која би могла проузроковати удес.

Члан 38.

(Техничка помоћ)

Приликом полијетања ваздушне једрилице на старту витла, као и на старту аеро-апреге, налазиће се одређена стручна лица с циљем указивања техничке помоћи, као и за случај потребе указивања хитне помоћи и заштите од пожара.

Члан 39.

(Ваздушна једрења на висинама изнад 4.000 m AGL)

Ваздушна једрења на висинама изнад 4.000 m AGL забрањена су ако пилот-једриличар или посада једрилице нису снабђевени уређајима за инхалацију — удисање кисеоника. Ове уређаје они ће употријебити изнад наведене висине.

Члан 40.

("На падини")

- (1) При ваздушном једрењу "на падини", кад ваздушне једрилице лете на истој или скоро истој висини или у сусрет, уклањају се једна другој на тај начин што ваздушна једрилица, која једри са спољне стране падине, скреће удесно. Престизање ваздушних једрилица приликом ваздушног једрења "на падини", кад су на истој или скоро истој висини, врши се увијек обилажењем у страну падине.
- (2) При ваздушном једрењу "на падини" забрањено је улажење у облак или једрење без спољне видљивости.

Члан 41.

("Термички стуб")

Кад двије или више ваздушних једрилица једре у истом "термичком стубу" са малом међусобном висинском разликом, пилоти-једриличари обавезно круже у онаквом заокрету (лијевом или десном) у каквом је заокрету отпочео кружење први, претходни пилот-једриличар. Најмања дозвољена висина кружења "у термичком стубу" је 150 m AGL.

Члан 42.

(Забрана једрења)

Ваздушној једрилици, која није опремљена за ваздушно једрење без спољне видљивости, забрањено је да при ваздушном једрењу улази у облак. Исто тако, забрањено је ваздушно једрење у облаку ако се у њему већ налази једна ваздушна једрилица.

Члан 43.

(Акробације ваздушним једрилицама)

Акробације ваздушним једрилицама вршиће се на висинама изнад 400 m AGL и то само ваздушним једрилицама израђеним и намијењеним за такве сврхе. Лица која врше акробације ваздушним једрилицама имаће, поред одговарајуће дозволе за рад летачког особља цивилног ваздухопловства, и специјално овлашћење за акробатско летење. Она могу бити и ученици који се обучавају за акробатско летење. Забрањено је вршити акробације ваздушним једрилицама на висинама испод 400 m AGL, на ма којој висини над насељеним мјестима, као и над мјестима гдје безбједност људи и имовине у ваздуху и на земљи није довољно осигурана.

Члан 44.

(Слијетање ваздушних једрилица)

Слијетање ваздушних једрилица врши се у правцу противном правцу вјетра, на одређеној зони, а према упутству за коришћење аеродрома и инструкцијама руководиоца једрења. Свако слијетање ваздушне једрилице ће бити извршено из прописаног аеродромског круга летења. Најмања висина уласка у овај круг је 150 m AGL.

Члан 45.

(Сигнали)

- (1) При ваздушним једрењима употребљавају се одређени сигнали за означавање правца полијетања и слијетања, за одобрење полијетања, забрану слијетања и обавезно слијетање, за опасности и тражење помоћи и слично.
- (2) Сигнале, њихов изглед и начин употребе, прописује ВHDCA одговарајућим Правилником о летењу ваздухоплова.

Члан 46.

(Познавање сигнала)

Свако лице које врши ваздушно једрење, као и лица која руководе ваздушним једрењем, обавезна су да познају све сигнале из претходног члана, ради правилне и безбједне употребе.

Члан 47.

(Ступање на снагу)

- (1) Ступањем на снагу овог правилника престају да важе одредбе Правилника о условима и начину стицања, издавања, продужавања и обнављања дозвола и овлашћења пилота једрилица, условима и правилима ваздушног једрења ("Службени гласник БиХ", број: 36/12).
- (2) Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

ДОДАТАК 1.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ТЕОРИЈСКОГ ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ (пилот једрилице)

(1) Ваздухопловни прописи:

- а) Међународни ваздухопловни прописи (конвенције, споразуми и организације);
- б) Пловидбеност, одржавање и прегледи једрилица;
- ц) Ознаке националне припадности и регистрација ваздухоплова;
- д) Летачке дозволе,
- е) Правила летења ваздухопловима;
- ф) Поступци ваздухопловне навигације – оперативни поступци ваздухопловима;
- г) Поступци управљања ваздушним саобраћајем – подјела ваздушног простора;
- х) Пружање услуга у ваздушном саобраћају, управљање ваздушним саобраћајем;
- и) Услуге ваздухопловног информисања;
- ј) Аеродроми, мјеста изван аеродромског полијетања и слијетања;
- к) Потрага и спасавање;
- л) Безбједност;
- м) Извјештаји о догађајима повезаним са безбједношћу летења,
- н) Национални ваздухопловни прописи.

(2) Људске способности и ограничења:

- а) Основе људске способности;
- б) Основе одржавања здравља;
- ц) Основе ваздухопловне психологије.

(3) Метеорологија:

- а) Атмосфера;
- б) Вјетар;
- ц) Основе термодинамике атмосфере;
- д) Облаци и магла;
- е) Падавине;
- ф) Ваздушне масе и фронтови;
- г) Циклонални и антициклонални системи;
- х) Климатологија;
- и) Метеоролошке опасности за летење;

j) Метеоролошке информације.

(4) Комуникације:

- а) Дефиниције;
- б) Општи оперативни поступци;
- ц) VFR комуникација;
- д) Одговарајући термини информација о времену (VFR);
- е) Поступци у случају прекида комуникације;
- ф) Комуникација у случају невоље и хитности;
- г) Општи принципи ширења VHF таласа и додијелене фреквенције.

(5) Аеродинамика и механика лета:

- а) Аеродинамика (струјање ваздуха);
- б) Механика лета;
- ц) Стабилност;
- д) Управљивост;
- е) Оптерећења у лету и ограничења;
- ф) Превучени лет и ковит.

(6) Оперативни поступци при летењу једрилицом:

- а) Општи захтјеви, организација летења једрилицама;
- б) Начини полијетања;
- ц) Технике једрења;
- д) Круг за слијетање;
- е) Изванааеродромско слијетање;
- ф) Посебни оперативни поступци и ризици;
- г) Поступци у случају невоље и хитности.

(7) Планирање лета једрилицом и перформансе:

- а) Утврђивање масе и положаја тежишта;
- б) Поларни дијаграм брзина једрилице – брзина прескока;
- ц) Планирање лета и постављање дисциплине;
- д) ICAO план лета;
- е) Праћење лета, измјена плана у лету.

(8) Опште познавање једрилице – конструкције и системи, опрема за случај хитности

- а) Конструкцијске изведбе;
- б) Системи, оптерећења, напрезања;
- ц) Подвозје, точкови, гуме, кочнице;
- д) Маса и тежиште;
- е) Управљачке команде;
- ф) Инструменти;
- г) Приручници и документи;
- х) Пловидбеност, одржавање и прегледи једрилице.

(9) Навигација при летењу једрилицом:

- а) Опште о навигацији;
- б) Земаљски магнетизам и компаси;
- ц) Карте;
- д) Визуелна и рачунска навигација;
- е) Навигациона припрема прелета;
- ф) Сателитска навигација (GPS уређај).

ДОДАТАК 2.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ТЕОРИЈСКОГ ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА ЛЕТЕЊЕ МОТОРНОМ ЈЕДРИЛИЦОМ (TMG)

(1) Аеродинамика и механика лета:

- а) Оперативна ограничења (додатно за моторне једрилице (TMG));
- б) Пропелер;
- ц) Механика лета.

(2) Оперативни поступци при летењу моторном једрилицом (TMG):

- а) Посебни оперативни поступци и ризици;
- б) Поступци у случају невоље и хитности.

(3) Планирање лета моторном једрилицом (TMG) и перформансе:

- а) Сврха разматрања масе моторне једрилице (TMG);
- б) Распоред терета;
- ц) Одређивање положаја тежишта;
- д) Коришћење тримера;
- е) Перформансе моторне једрилице (TMG);
- ф) Планирање лета;
- г) Планирање горива;
- х) ICAO план лета;
- и) Праћење лета и измјене плана током лета.

(4) Опште познавање моторне једрилице (TMG):

- а) Конструкцијске изведбе;
- б) Системи, оптерећења, напрезања;
- ц) Подвозје, точкови, гуме, кочнице;
- д) Систем за напајање горивом;
- е) Електрични систем;
- ф) Мотори са унутрашњим сагоријевањем;
- г) Пропелери;
- х) Инструменти и индикатори.

(5) Навигација при летењу моторном једрилицом (TMG):

- а) Рачунска навигација (посебности при летењу авионом);
- б) Навигација током лета (посебности при летењу авионом);
- ц) Основе теорије распрострањања електромагнетних таласа;
- д) Радио-навигациона опрема (основе);
- е) Радар (основе);

ф) Сателитска навигација (GPS уређај).

ДОДАТАК 3.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ТЕОРИЈСКОГ ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ ПИЛОТА МОТОРНЕ ЈЕДРИЛИЦЕ (ТМГ) (КАНДИДАТИ КОЈИ ПОЛАЗЕ ОД ПОЧЕТКА)

Примијенити све под Додатак 1. и Додатак 2. овог правилника.

ДОДАТАК 4.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ТЕОРИЈСКОГ ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА ЗА АКРОБАТСКО ЛЕТЕЊЕ ЈЕДРИЛИЦОМ

(1) Људске способности и ограничења:

- а) Просторна дезоријентација;
- б) Мучнина;
- ц) Оптерећење тијела, позитивна и негативна убрзања;
- д) Дјелимичан или потпун привремени губитак вида.

(2) Техничке карактеристике:

- а) Прописи о акробатском летењу;
- б) Законитости и техника извођења акробатских маневара;
- ц) Општа ограничења конструкција, мотора и пропелера (ТМГ).

(3) Ограничења:

- а) Анвелопа лета;
- б) Дозвољени отклони кормила и ваздушних кочница.

(4) Акробатски маневри:

- а) Параметри уласка у акробатске маневре;
- б) Начин планирања континуирног извођења акробатских маневара;
- ц) Маневри ваљањем, маневри пропињањем, сложени маневри;
- д) Улазак и вађење из ковита.

(5) Поступци у случају невоље и хитности:

- а) Излазак из непредвиђених положаја;
- б) Увјежбавање брзог напуштања једрилице и спасавање падобраном.

ДОДАТАК 5.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ТЕОРИЈСКОГ ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА ЗА ЛЕТЕЊЕ БЕЗ СПОЉНЕ ВИДЉИВОСТИ

(1) Људске способности и ограничења:

- а) Чула и чулне илузије;

- б) Дезоријентација;
- ц) Стрес.

(2) Летачки инструменти:

- а) Брзиномјер, висиномјер, вариометар: принцип рада, системске грешке, провјера исправности;
- б) Вјештачки хоризонт, показивач скретања и клизања, магнетски компас: принцип рада, системске грешке, провјера исправности.

(3) Поступци у случају невоље и хитности:

- а) Излазак из неподвижених положаја;
- б) Увјежбавање брзог напуштања једрилице и спасавање падобраном.

ДОДАТАК 6.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ТЕОРИЈСКОГ ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА ЗА НАСТАВНИКА ЈЕДРИЛИЧАРСТВА ИЛИ ТМГ-а

- (1) Погледати под чланом 19. став (4) и (5) овог правилника.

ДОДАТАК 7.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ

(1) Приступање оспособљавању

Прије приступања оспособљавању, кандидат за пилота једрилице треба бити обавијештен о потреби посједовања одговарајућег свједочанства о здравственој способности прије првог самосталног лета.

(2) Летачко оспособљавање

Програм оспособљавања треба обухватати сљедеће:

- а) Пријелетне провјере, укључујући утврђивање масе једрилице и положаја тежишта, пријелетни преглед једрилице, метеоролошку припрему и провјеру расположивости ваздушног простора;
- б) Поступке у кругу за слијетање, мјере предострожности и поступке за избјегавање судара;
- ц) Управљање једрилицом осматрањем спољних референтних тачака;

- д) Летење при великим нападним угловима (критичном малом брзином), препознавање почетка превученог лета и ковит, пуни превучени лет и ковит, те поврат из превученог лета и вађење из ковит;
- е) Летење критичним великим брзинама, препознавање уласка у спирално понирање и поврат из спиралног понирања;
- ф) Различити начини полијетања при чеоном, бочном и леђном вјетру;
- г) Слијетање при чеоном, бочном и леђном вјетру;
- х) Слијетање на кратке терене и изванаеродромско слијетање – избор терена и мјере предострожности при изванаеродромском слијетању;
- и) Прелет једрилицом, визуелна оријентација, рачунска навигација и коришћење осталих навигационих помагала;
- ј) Технике једрења (у складу са географским карактеристикама подручја летења);
- к) Поступци у случају невоље и хитности;
- л) Поступци при комуницирању са контролом летења.

Прије него ученику пилоту дозволи први самосталан лет, наставник летења ће бити увјерен да је ученик пилот у потпуности способан управљати системима и опремом једрилице.

(3) Садржај програма оспособљавања

Наведени редослијед треба прво користити као референтни попис вјежби и као водич наставнику летења. Стварни поредак и садржај зависиће о сљедећим, међусобно повезаним факторима:

- а) напретку и способности кандидата;
- б) метеоролошким условима који утичу на лет;
- ц) расположивом времену лета;
- д) наставним техникама;
- е) радном окружењу;
- ф) примјењивост вјежбе за одређени тип једрилице.

Према одлуци наставника летења неке од наведених вјежби могу се изводити истовремено током једног лета, а неке друге вјежбе могу се изводити кроз неколико летова.

Вјежбе 1. до 17. ће се спровести прије првог самосталног лета пилота ученика.

Вјежба 1: Упознавање са једрилицом

- карактеристике једрилице;
- кабина, инструменти и опрема;
- команде једрилице – палица, педале, ваздушне кочнице, крилца, закрилца, тример;
- откачињач ужета, стајни трап;
- увјежбавање коришћења листа провјера.

Вјежба 2: Увјежбавање поступака у случају невоље и хитности

- коришћење сигурносне опреме (падобран);
- поступци у случајевима кварова;
- увјежбавање напуштања једрилице у случају невоље или хитности.

Вјежба 3: Припрема лета

- договор прије лета;
- обавезна документација у једрилици;
- потребна опрема за намјеравани лет;
- руковање једрилицом на земљи (повлачење, паркирање, осигурање);
- пријелетни преглед једрилице извана и изнутра;
- провјера масе и положаја тежишта једрилице;
- подешавање наслона, сједишта и/или педала;
- поступак са путницима (ако је примјењиво);
- провјера прије полијетања.

Вјежба 4: Информативни лет

- упознавање с подручјем летења;
- поступци и начини осматрања.

Вјежба 5: Дјеловање команди

- поступци и начини осматрања,
- коришћење визуелних оријентира;
- примарно дјеловање команди у праволинијском лету и у заокрету;
- референтни положај и дјеловање команде кормила висине;
- зависност положаја и брзине;
- дјеловање закрилца (ако постоје) и ваздушних кочница.

Вјежба 6: Координисани улазак и излазак из заокрета умјереног нагиба (до 30°)

- поступци и начини осматрања;
- секундарно дјеловање крилца (нежељено скретање с правца) и кормила правца (нежељени нагиб);
- координација;
- улажење у заокрет и излажење из заокрета, повратак у праволинијски лет.

Вјежба 7: Праволинијски лет

- поступци и начини осматрања;
- одржавање праволинијског лета;

- летење критично великим брзинама;
- приказ својствене дубинске стабилности;
- управљање по висини коришћењем тримера;
- одржавање нагиба, смјера и равнотеже;
- осматрање брзиномјера и промјена брзине у односу на хоризонт.

Вјежба 8: Заокрет

- поступци и начини осматрања;
- улажење у заокрет (средњи нагиб);
- стабилизовање заокрета;
- излажење из заокрета;
- грешке при извођењу заокрета (бочно клизање);
- заокрет према жељеном смјеру, коришћење компаса или оријентира на земљи;
- коришћење инструмената (куглица, кончић) за прецизно извођење заокрета.

Вјежба 9: Летење малим брзинама

Циљ вјежбе је развијање способности ученика пилота у препознавању ненамјерног лета критично малим брзинама (велики нападни угао) и вјештине управљања једрилицом при повратку на нормалне брзине.

- провјера могућности безбједног извођења;
- увод у особине лета малим брзинама;
- контролисано успоравање и летење не великим нападним угловима.

Вјежба 10: Превлачење

- провјера могућности безбједног извођења;
- знаци који претходе превученом лету, препознавање, повратак;
- знаци превученог лета, препознавање, повратак;
- приближавање превученом лету у конфигурацији лета за прилаз на слијетање;
- препознавање и повратак из динамичког превлачења.

Вјежба 11: Препознавање и избјегавање ковита

- провјера могућности безбједног извођења;
- превлачење и повратак из превлачења (превлачења с нагибом крила до 45°);
- улазак у пуни ковит (у складу са летачким приручником једрилице);
- препознавање пуног ковита (у складу са летачким приручником једрилице);
- вађење из пуног ковита (у складу са летачким приручником једрилице).

Напомена: Прије извођења ове вјежбе, обавеза наставника је да проучи летачки приручник, те уради прорачун распореда масе и положаја тежишта једрилице.

ПОЛИЈЕТАЊЕ – РАЗЛИЧИТИ НАЧИНИ ПОЛИЈЕТАЊА

Напомена: Пилот ученик ће се оспособити за коришћење најмање једног од пет наведених начина полијетања:

Вјежба 12: Полијетање вучом са земље

- сигнали и/или комуникација прије и током полијетања;
- коришћење опреме за полијетање вучом са земље;
- пријелетне провјере;
- полијетање при чеоном, бочном и леђном вјетру;
- оптималан профил лета и ограничења при полијетању вучом са земље;
- поступак откачињања;
- поступци при грешкама у полијетању.

Вјежба 13: Полијетање авио-запрегом

- сигнали и/или комуникација прије и током полијетања;
- коришћење опреме за полијетање авио-запрегом;
- пријелетне провјере;
- полијетање при чеоном, бочном и леђном вјетру;
- праволинијски лет, заокрет и клизање током лета у авио-запрези;
- неправилни положаји у авио-запрези и повратак у нормалан положај;
- снижавање авио-запреге;
- поступак откачињања;
- грешке и њихово избјегавање приликом полијетања авио-запрегом.

Вјежба 14: Узлијетање једрилицом са помоћним мотором

- поступци извлачења и увлачења помоћног мотора;
- покретање мотора и мјере опреза;
- пријелетне провјере;
- поступци смањивања буке мотора;
- провјере током и након полијетања;
- полијетање при чеоном, бочном и леђном вјетру;
- поступци при отказу рада мотора;
- прекид полијетања;
- полијетање са кратких терена и растојање од препрека (прорачун могућности);

- техника полијетања са кратких терена са меканом подлогом.

Вјежба 16: Круг за слијетање, прилаз и слијетање

- поступак прилажења кругу за слијетање;
- избјегавање судара, поступци и начини осматрања;
- провјере прије слијетања;
- поступци у кругу за слијетање, позиција низ вјетар, основни крак;
- утицај вјетра на брзину прилаза и приземљења;
- коришћење закрилца (ако је примјенљиво);
- предочавање циљане тачке и мјеста слијетања;
- управљање током прилаза и коришћење ваздушних кочница;
- техника летења и начин осматрања при уласку у финални (завршни) прилаз;
- прилажење и слијетање при чеоном, бочном и леђном вјетру;
- поступци (технике) слијетања на кратке терене.

Вјежба 17: Први самосталан лет

- припрема лета од стране наставника;
- упозоравање на карактеристике терена и ограничења;
- коришћење потребне опреме;
- посматрање и разрада лета од стране наставника.

Вјежба 18: Оштри заокрети

- оштри заокрети с нагибом од 45°;
- избјегавање превлачења и ковита током заокрета;
- повратак из неубичајених положаја, укључујући и спирално понирање.

ТЕХНИКЕ ЈЕДРЕЊА

Напомена: Пилот ученик ће се оспособити за коришћење најмање једне од три наведене технике једрења:

Вјежба 19: Технике једрења у термици

- поступци и начини осматрања;
- осјећање и препознавање термике;
- коришћење звучног вариометра;
- прикључивање кружењу у термици и право првенства;
- летење у близини других једрилица;
- технике центрирања;

- напуштање термике.

Вјежба 20: Технике једрења на падини

- поступци и начини осматрања;
- практична примјена правила летења на падини;
- оптимизација путање лета;
- брзина једрилице при летењу на падини.

Вјежба 21: Технике једрења на таласима

- поступци и начини осматрања;
- технике прикључивања на таласе;
- промјена граничне брзине са повећањем висине лета;
- коришћење кисеоника.

Вјежба 22: Изванааеродромско слијетање

- подручје долета;
- поступци поновног покретања мотора (само за једрилице с помоћним мотором);
- избор терена за слијетање;
- процјена круга за слијетање и карактеристичне тачке;
- поступци извођења круг за слијетање и прилажење;
- поступци након слијетања.

ПРЕЛЕТИ

Напомена: Све ниже наведене вјежбе ће се обрадити прије лета у случајевима када се пилот ученик упућује на самосталан прелет:

Вјежба 23: Планирање прелета

- метеоролошка прогноза и актуелни подаци;
- NOTAM, ваздушни простор;
- избор и припрема навигационе карте;
- припрема руте прелета;
- радио-телефонске комуникационе фреквенције;
- пријелетни административни поступак;
- попуњавање и предаја плана лета;
- маса и карактеристике једрилице;
- алтернативни аеродроми и терени за слијетање;
- безбједносне висине.

Вјежба 24: Навигација током лета

- одржавање и повратак на правац лета;
- коришћење радио-телефонске комуникационе станице и фразеологија;
- планирање током лета;
- поступци проласка контролисаних ваздушних простора;
- поступци оријентисања;
- поступци у случају губитка оријентације;
- коришћење остале опреме;
- поступак прилажења кругу за слијетање и слијетања на долазном аеродрому.

Вјежба 25: Технике прелета

- поступци и начини осматрања;
- одређивање оптималне брзине прескока;
- смањење ризика током прелета.

ДОДАТАК 8

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА ПРОШИРЕЊЕ ПРАВА ДОДИЈЕЉЕНОГ ДОЗВОЛОМ ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ НА ЛЕТЕЊЕ МОТОРНОМ ЈЕДРИЛИЦОМ (TMG)

Вјежба 1: Упознавање са моторном једрилицом (TMG)

- карактеристике моторне једрилице (TMG);
- кабина, инструменти и опрема;
- системи;
- увјежбавање коришћења листи провјера.

Вјежба 2: Увјежбавање поступака у случају невоље и хитности

- поступци у случају пожара на земљи и у лету;
- поступци у случају пожара мотора и електричног система;
- поступци у случајевима кварова или отказа;
- увјежбавање напуштања моторне једрилице (TMG) у случају невоље и хитности.

Вјежба 3: Припрема лета и поступци након лета

- обавезна документација у моторној једрилици (TMG);
- потребна опрема за намјеравани лет;
- спољњи преглед;

- унутрашњи преглед;
- подешавање наслона, сједишта и/или педала;
- провјере прије покретања мотора и загријавања;
- провјере рада мотора;
- заустављање рада мотора;
- руковање на земљи (повлачење, паркирање, осигурање);
- попуњавање и овјера документације.

Вјежба 4: Вожња

- провјере прије вожње;
- покретање, одржавање брзине, заустављање;
- руковање мотором;
- одржавање смјера вожње и окретање;
- окретање на скученом простору;
- поступак паркирања и мјере опреза;
- утицај вјетра и управљачке команде;
- утицај површине земље;
- слободно помицање кормила правца;
- сигнали паркера на аеродрому;
- провјера инструмената;
- поступци комуницирања са контролом летења.

Вјежба 5: Увјежбавање поступака у случају невоље и хитности при вожњи

- квар управљачког система и кочница.

Вјежба 6: Праволинијско летење

- постизање и одржавање праволинијског лета коришћењем снаге мотора;
- летење критично великим брзинама;
- приказ својствене дубинске стабилности;
- управљање по дубини коришћењем тримера;
- одржавање нивоа, нагиба и смјера лета при одабраној брзини (коришћењем снаге мотора);
- одржавање нивоа, нагиба и смјера лета при промјени брзине и конфигурације моторне једрилице (TMG);
- коришћење инструмената за прецизно летење.

Вјежба 7: Пењање

- започињање и одржавање нормалне и највеће брзине пењања;
- достизање одабране висине;
- пењање на рути (пењање током крстарења);
- пењање са спуштеним закрилцима;
- повратак на нормално пењање;
- највећи угао пењања;
- коришћење инструмената за прецизно летење;
- увјежбавање вјештина и способности доношења одлука.

Вјежба 8: Снижавање

- започињање и одржавање снижавања;
- достизање одабране висине;
- угао снижавања, снижавање на рути (снижавање током крстарења);
- бочно клизање;
- коришћење инструмената за прецизно летење;
- увјежбавање вјештина и способности доношења одлука.

Вјежба 9: Заокрет

- започињање и одржавање заокрета;
- повратак у праволинијски лет;
- грешке при извођењу заокрета (брзина и нагиб);
- заокрет при пењању;
- заокрет при снижавању;
- клизање у заокрету;
- заокрет према одабраном смјеру, коришћење компаса;
- коришћење инструмената за прецизно летење.

Вјежба 10: Летење малим брзинама

Циљ вјежбе је развијање способности ученика пилота у препознавању ненамјерног лета критично малим брзинама (велики нападни угао) и вјештине управљања моторном једрилицом (TMG) при повратку на нормалне брзине.

- провјера могућности безбједног извођења;
- увод у карактеристике лета малим брзинама;
- контролисано успоравање и летење не великим нападним угловима;

- коришћење пуне снаге мотора за прелазак у нормалну брзину пењања;
- увјежбавање вјештина и способности доношења одлука.

Вјежба 11: Превлачење

- увјежбавање и способности доношења одлука;
- провјера могућности безбједног извођења;
- знаци који предходе превученом лету;
- препознавање превученог лета;
- превучени лет без и уз коришћење снаге мотора;
- повратак у нормалан лет након пропадања крила;
- приближавање превученом лету у конфигурацији лета за прилаз на слијетање без и уз коришћења снаге мотора, повратак током почетне фазе у нормалан лет.

Вјежба 12: Узлијетање и пењање према позицији низ вјетар

- провјере прије узлијетања;
- узлијетање при чеоном вјетру;
- чување носног точка (ако је примјењиво);
- узлијетање са бочним вјетром;
- поступци током и након узлијетања;
- техника узлијетања с кратких терена с меканом подлогом (прорачун могућности);
- поступци смањења буке;
- увјежбавање вјештина и способности доношења одлука.

Вјежба 13: Круг за слијетање, прилаз и слијетање

- поступци у кругу за слијетање, позиција низ вјетар, основни крак;
- прилаз и слијетање уз коришћење снаге мотора;
- чување носног точка (ако је примјењиво);
- утицај вјетра на брзину прилаза и приземљења;
- коришћење ваздушних кочница и закрилица;
- прилажење и слијетање при бочном вјетру;
- прилаз и слијетање са угашеним мотором;
- техника слијетања на кратке терене са меканом подлогом;
- прилажење и слијетање без употребе закрилица (ако је примјењиво);
- техника слијетања са репним точком (моторне једрилице (TMG) са репним точком);
- прекид слијетања и продужавање;
- поступци смањења буке;

- увјежбавање вјештина и способности доношења одлука.

Вјежба 14: Увјежбавање поступака у случају невоље и хитности

- прекид узлијетања;
- отказ мотора након узлијетања;
- прекид прилажења на слијетање;
- прекид слијетања са продужавањем;
- поступци при пожару мотора и електроопреме.

С циљем безбједности потребно је да пилоти, оспособљени за летење моторном једрилицом (TMG) са носним точком, обаве неколико летова са наставником у сврху прилагођавања прије преласка на самостално летење моторном једрилицом (TMG) са репним точком и обрнуто.

Вјежба 15: Оштри заокрети

- оштри заокрет с нагибом од 45°, на истој висини и у понирању;
- избегавање превлачења и ковита током заокрета;
- повратак из неубичајних положаја, укључујући и спирално понирање;
- убјежбавање вјештина и способности доношења одлука.

Вјежба 16: Заустављање и поновно покретање мотора у лету

- поступци хлађења мотора;
- поступци гашења мотора у лету;
- поступци летења као једрилица;
- поновно покретање мотора.

Вјежба 17: Слијетање у хитности са угашеним мотором

- поступци слијетања у хитности;
- одабир терена за слијетање, укључујући резервни терен у случају промјене плана;
- подручје долета;
- снижавање;
- карактеристичне тачке;
- провјере мотора;
- коришћење радио-телефонске комуникационе станице;
- основни крак;
- завршни прилаз;
- слијетање;

- поступци након слијетања.

Вјежба 18: Слијетање из предострожности

- извођење поступака прилажења на слијетање изван аеродрома до висине одлуке;
- разлози за слијетање из предострожности;
- услови летења;
- избор терена за слијетање (аеродроми, аеродроми изван употребе, поља);
- круг за слијетање и прилаз;
- поступци након слијетања.

Вјежба 19: Навигација током лета

Припрема лета

- метеоролошка прогноза и актуелни подаци;
- одабир и припрема навигационе карте (одабир руте, структура ваздушног простора, безбједносна висина),
- прорачун (магнетски смјер и вријеме лета на рути, потрошња горива, маса и положај тежишта, перформансе);
- летне информације (NOTAM, радио-телефонске комуникационе фреквенције, алтернативни аеродроми);
- документација моторне једрилице (TMG);
- пријелетни административни поступак;
- попуњавање и предаја плана лета.

Одлазак

- организација рада у кабини;
- поступци приликом одласка (подешавање висиномјера, комуникација са контролом летења, постављање смјера летења, записивање времена узлијетања).

На рути

- одржавање висине и смјера лета;
- поправка очекиваног времена доласка и смјера лета;
- вођење забилжешки;
- коришћење радио-телефонске комуникационе станице и фразеологија;
- минимални метеоролошки услови за наставак лета;
- доношење одлука током лета;
- поступци проласка контролираних ваздушних простора;
- поступци при промјени руте;

- поступци оријентисања;
- поступци у случају губитка оријентације.

Поступци на аеродрому доласка

- комуницирање са контролом летења;
- подешавање висиномјера;
- поступак прилажења кругу за слијетање;
- поступци у кругу за слијетање;
- паркирање;
- осигурање моторне једрилице (TMG);
- допуњавање горива;
- затварање плана лета;
- административни поступци након лета.

Вјежба 20: Навигација при летењу на малим висинама и у условима слабе видљивости

- поступци прије снижавања;
- опасности (конфигурација терена и препреке);
- читање навигационих карата;
- утицај вјетра и турбуленције;
- развијање осјећаја висине изнад терена (избјегавање опасног приближавања терену и/или препрекама);
- избјегавање заштићених подручја због буке;
- круг за слијетање;
- круг за слијетање и слијетање при лошим метеоролошким условима.

Вјежба 21: Основе радио-навигације

Коришћење GPS или VOR/NDB уређаја

- избор контролних тачака;
- индикација према/од ZRNS, оријентација;
- поруке о грешкама.

Коришћење VHF/DF уређаја

- Расположивост, AIP, фреквенције;
- Радио-телефонски комуникациони поступци;
- Одређивање QDM и навођење.

Коришћење радара

- Расположивост, AIP;
- Радио-телефонски комуникациони поступци;
- Одговорност пилота;
- Секундарни надзорни радар (транспондер, одабир кода, провјера и одговор).

ДОДАТАК 9.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ ПИЛОТА МОТОРНЕ ЈЕДРИЛИЦЕ (TMG) (КАНДИДАТИ КОЈИ ПОЛАЗЕ ОД ПОЧЕТКА)

Примијенити све из Додатка 7. и Додатка 8. овог правилника.

ДОДАТАК 10.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА ЗА АКРОБАТСКО ЛЕТЕЊЕ ЈЕДРИЛИЦОМ

Вјежбе програма летачког оспособљавања за стицање овлашћења за акробатско летење једрилицом треба понављати тако све док кандидат не постигне сигурност у извођењу акробатских маневара. По завршеном оспособљавању, пилот једрилице треба бити способан да обави самосталан лет који садржи низ акробатских маневара. Извођење акробација са наставником у једрилицама са два сједишта и извођење самосталних акробација ће се прилагодити ограничењима и допуштеним маневрима за сваки тип једрилице.

Вјежбе требају садржавати најмање сљедеће ставке практичног (летачког) оспособљавања (ако је допуштено):

Вјежба 1: Провјера досегнуте технике пилотирања

- лет минималном брзином и превлачење,
- оштар заокрет,
- бочно клизање,
- ковит,
- вађење из спиралног понирања,
- вађење из неправилног положаја.

Вјежба 2: Основни акробатски маневри

- петља,
- шандела,
- ранверсман,
- “положена” (полегнута) осмица (lazy eight).

Вјежба 3: Посебни акробатски маневри

- имелман,
- ретурнеман,
- звоно,
- ваљак,
- леђни лет,
- леђни заокрет,
- леђна петља.

ДОДАТАК 11.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА ЗА ЛЕТЕЊЕ БЕЗ СПОЉНЕ ВИДЉИВОСТИ

Вјежбе програма летачког оспособљавања за стицање овлашћења за летење без спољне видљивости треба понављати све док кандидат не постигне безбједност у извођењу летачких операција под покривачем.

Вјежбе требају садржавати најмање сљедеће ставке практичног (летачког) оспособљавања:

Вјежба 1: Лет за упознавање

- показивање начина летења и показивање инструмената;
- летење без покривача;
- летење са покривачем.

Вјежба 2: Праволинијски лет и одржавање брзине (летови под покривачем)

- одржавање нагиба;
- одржавање ћера;
- одржавање и промјена брзине лета.

Вјежба 3: Заокрети и устаљено кружење (летови под покривачем)

- благи заокрети;
- излажење из заокрета у праволинијски лет;
- промјена ћера кружења у заокрету.

Вјежба 4: Излажење у задатом смјеру (летови под покривачем)

- излажење из заокрета у задати ћер по магнетном компасу стандардним скретањем;
- излажење из заокрета граничних брзина скретања.

Вјежба 5: Излажење из ненормалних ситуација (летови под покривачем)

- излажење из превученог лета;
- излажење из клизања;
- излажење из повећање брзине лета;
- препознавање и вађење из ковита и спирале.

ДОДАТАК 12.

ОКВИРНИ ПРОГРАМ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ОСПОСОБЉАВАЊА ЗА СТИЦАЊЕ ОВЛАШЋЕЊА НАСТАВНИКА ЈЕДРИЛИЧАРСТВА ИЛИ НАСТАВНИКА НА ТМГ-а

Погледати под чланом 19. став (4) и (5) овог правилника.

ДОДАТАК 13.

САДРЖАЈИ ПРАКТИЧНОГ (ЛЕТАЧКОГ) ДИЈЕЛА ИСПИТА И ПРОВЈЕРА ЛЕТАЧКЕ СПОСОБНОСТИ ЗА СТИЦАЊЕ ДОЗВОЛЕ ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ

- (1) Дужност кандидата је припрема испитног лета и провјера укрцаја потребне опреме и документације;
- (2) Кандидат треба испитивачу јасно навести све дужности и провјере које спроводи. Провјере треба спроводити у складу са летачким приручником и/или листом провјера једрилице којим се изводи испитни лет;
- (3) Током испитног лета кандидат треба показати:
 - а) способност управљања једрилицом у оквиру прописаних ограничења летења,
 - б) смирено и тачно извођење летачких маневара,
 - ц) ваздухопловне вјештине и способност доношења одлука,
 - д) примјену ваздухопловних знања,
 - е) способност управљања једрилицом током цијелог лета на начин да не доведе у питање успјешан завршетак свих поступака и маневара;
- (4) Садржај испитног лета (дефинисан Додатком 14) обухвата:

(1) Припрема и узлијетање (коришћење листе провјера, преглед једрилице прије узлијетања)

- а) Пријелетни (дневни) преглед једрилице, документације, NOTAM и припрема;
- б) Провјера масе, тежишта и прорачун перформанси;
- ц) Познавање начина коришћења једрилице;
- д) Провјера прије узлијетања.

(2) Начин узлијетања (примјењује се једно од три могућа начина узлијетања):

а) Узлијетање вучом са земље (стационарним витлом или аутомобилом)

- Сигнали прије и током узлијетања, укључујући поруке руковаоца витла;
- Одговарајући профил лета;
- Симулација прекида вуче;
- Свјесност положаја.

б) Узлијетање авио-запрегом

- Сигнали прије и током узлијетања, укључујући комуникацију са пилотом авиона;
- Затрчавање, узлијетање и пењање;
- Прекид затрчавања (симулација или усмено испитивање);
- Праћење авиона у праволинијском лету и у заокретима;
- Поправљање неправилног положаја при праћењу;
- Откачивање;
- Праћење лета и летачка вјештина током фазе узлијетања.

ц) Узлијетање помоћним мотором (само у једрилици са помоћним мотором)

- Сарадња са контролом летења (ако је примјењиво);
- Поступци узлијетања на аеродрому;
- Затрчавање, узлијетање и пењање;
- Праћење лета и вјештина летења током фазе узлијетања;
- Симулација отказа мотора након узлијетања;
- Гашење мотора и спремање.

(3) Опште радње

- а) Одржавање положаја и брзине у праволинијском лету;
- б) Координација током заокрета са нагибом од 30°, поступци и начини осматрања и избјегавања судара;
- ц) Вађење из заокрета према одабраном оријентиром и уз употребу компаса;

- д) Летење на великим нападним угловима (малом брзином);
- е) Превучени лет и повратак из превученог лета;
- ф) Ковит и вађење из ковита;
- г) Координирани заокрет са нагибом од 45° , поступци и начини осматрања и избјегавања судара;
- х) Познавање окружења летјелишта.

(4) Круг за слијетање, прилаз и слијетање

- а) Поступак прилажење кругу за слијетање;
- б) Поступци и начини осматрања и избјегавања судара;
- ц) Провјере прије слијетања;
- д) Лет по кругу за слијетање, прилажење, слијетање;
- е) Тачност слијетања (симулација изванааеродромског слијетања на кратак терен);
- ф) Слијетање са бочним вјетром ако то услови омогућавају.

ДОДАТАК 14.

САДРЖАЈ ПРОВЈЕРЕ ПРАКТИЧНЕ ОСПОСОБЉЕНОСТИ/ПРОВЈЕРЕ СТРУЧНОСТИ ЗА ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ/*CONTENT OF THE SKILL TEST/PROFICIENCY CHECK FOR SAILPLANE PILOT*

ПРОВЈЕРЕ ПРАКТИЧНЕ ОСПОСОБЉЕНОСТИ		ПРОВЈЕРЕ СТРУЧНОСТИ	
ЈЕДРИЛИЦА		ЈЕДРИЛИЦА СА МОТОРОМ	

Презиме кандидата:		Име:	
Врста и број лиценце:			

Веза: Додатак 13. Правилника

1.	ЕЛЕМЕНТИ ЛЕТА	Образложење/Примједбе:
1.	Припрема за лет (све фазе)	
2.	Вођење једрилице у фази узлета и пењања до откачињања (витло, аеро-запрега...): <ul style="list-style-type: none">• одржавање висине• одржавање правца• одржавање нагиба	
3.	Праволинијски лет: <ul style="list-style-type: none">• одржавање висине• одржавање правца• одржавање нагиба	
4.	Заокрет до 45° (Л и Д): <ul style="list-style-type: none">• увођење у заокрет• одржавање висине• одржавање брзине• одржавање нагиба• излазак из заокрета (на оријентир)	
5.	Координација покрета у заокрету	
6.	Конструкција школског круга	

7.	IV заокрет, прилаз за слијетање <ul style="list-style-type: none"> • одржавање правца • одржавање брзине • одржавање профила за слијетање 	
8.	Слијетање са употребом ваздушних кочница и закрилаца <ul style="list-style-type: none"> • одржавање брзине • одржавање правца • прорачун • равнање • приземљење • одржавање правца по приземљењу • кочење 	
Други елементи лета на провјери, са оцјеном.		
Образложење/Примједбе:		

Мјесто и датум:		Врста и број лиценце испитивача:	
Број ауторизације испитивача:		Име и презиме испитивача:	
Потпис испитивача:			

ДОДАТАК 15.**САДРЖАЈ ПРИЈАВЕ И ИЗВЈЕШТАЈА О ПРОВЈЕРИ ПРАКТИЧНЕ ОСПОСОБЉЕНОСТИ
ЗА ПИЛОТА ЈЕДРИЛИЦЕ/APPLICATION AND REPORT FORM FOR THE S PILOT SKILL
TEST**

Презиме кандидата:		Име:	
--------------------	--	------	--

1.	Подаци о лету:		
Врста ваздухоплова:		Аеродром одласка:	
Регистрација:		Аеродром слијетања:	
Вријеме полијетања:		Вријеме слијетања:	
Укупно вријеме лета:			

2	Резултат практичне провјере (* избрисати непотребно)		
	Положио	Није положио	Дјелимично положио

3.	Образложење/Примједбе:		

Мјесто и датум:		Врста и број лиценце испитивача:	
Број ауторизације испитивача:		Име и презиме испитивача:	
Потпис испитивача:			

ДОДАТАК 16.

САДРЖАЈ ПРИЈАВЕ И ИЗВЈЕШТАЈА О ПРОВЈЕРИ СТРУЧНОСТИ ЗА ПИЛОТА
ЈЕДРИЛИЦЕ *APPLICATION AND REPORT FORM*
FOR THE SAILPLANE PILOT PROFICIENCY CHECK

Презиме кандидата:		Име:	
Врста и број лиценце:			

1. Подаци о лету:			
Врста ваздухоплова:		Аеродром одласка:	
Регистрација:		Аеродром слијетања:	
Вријеме полијетања:		Вријеме слијетања:	
Укупно вријеме лета:			

2 Резултат практичне провјере (* избрисати непотребно)			
Положио	Није положио	Дјелимично положио	

3. Образложење/Примједбе:			

Мјесто и датум:		Врста и број лиценце испитивача:	
Број ауторизације испитивача:		Име и презиме испитивача:	
Потпис испитивача:			

ДОДАТАК 17.

ОВРАЗАЦ КЊИЖИЦЕ ЛЕТЕЊА ЗА ПИЛОТЕ ЈЕДРИЛИЦА

Књижица летења омогућава пилоту вођење евиденције о налету на конвенционалан начин тако да осигурава трајни запис. Пилот који лети различите категорије ваздухоплова, треба за сваку категорију имати засебну књижицу летења.

- (1) Записи у књижицу летења требају бити уписани тинтом или неизбрисивом оловком, чим је прије могуће након сваког лета.
- (2) Књижица летења у коју се уписују летови једрилицом, треба садржавати најмање сљедеће податке:
 - а) личне податке: презиме и име, те адресу пилота имаоца књижице летења;
 - б) за сваки лет;
 - ц) датум лета;
 - д) мјесто и вријеме узлијетања, те мјесто и вријеме слијетања;
 - е) тип (модел, варијација типа) и регистрација ваздухоплова;
 - ф) начин старта;
 - г) укупно вријеме лета (налет);
 - х) дужност током лета (пилот "П", ученик пилот "УП", наставник "Н", испитивач "И");
 - и) сврха и задатак лета;
 - ј) удаљеност прелета;
 - к) напомене и овјера.
- (3) Уписивање налета
 - а) Налет у својству пилота једрилице може се уписати у сљедећим случајевима:
 - Када пилот једрилице током лета обавља дужност пилота,
 - Када ученик пилот једрилице лети самостално,
 - Када наставник летења током лета обавља дужност наставника или испитивача.
 - б) Налет у својству наставника летења једрилицом може се уписати у случајевима када пилот једрилице током лета обавља дужност наставника летења или испитивача.
- (4) Прихватљиве су књижице димензије стандардног формата од најмањег А6 до највише А4, са чврсто увезаним и нумерисаним страницама.

ДОДАТАК 18.

- (1) Дозвола пилота једрилице је бијеле боје са димензијама 100x134 mm и има четири стране.
- (2) На првој страни налази се грб Босне и Херцеговине, а испод њега сљедећи текст:
Босна и Херцеговина, Министарство комуникација и транспорта, Дирекција за цивилно ваздухопловство, Дозвола пилота једрилице, исписани великим словима, а у подножју стране изјава да је дозвола урађена сагласно ICAO стандарду.
Лијева маргина странице обиљежена је утиснутом скраћеницом VHDSA и знаком VHDSA.
- (3) На другој страни налазе се општи подаци о носиоцу дозволе (број дозволе, презиме и име, датум рођења, мјесто рођења, држављанство, адреса и потпис) и подаци о издавању дозволе (организација издавања, датум првог издавања, датум издавања, важност, потпис и печат).
- (4) Трећа страна се састоји од колона у којима се евидентирају подаци о стеченим овлашћењима и начину узлијетања једрилице:
 - а. прва колона: назив овлашћења и начина узлијетања једрилице, која се уносе у дозволу пилота једрилице;
 - б. друга колона: датум стицања предметног овлашћења, и
 - ц. трећа колона: потпис – печат лица које је унијело дате податке.
- (5) Четврта страна се састоји од колона у којима се води евиденција о овлашћењима којима се продужава важност и њивом року важења, како слиједи:
 - а. прва колона: назив овлашћења коме се продужава рок важности;
 - б. друга колона: рок важења предметног овлашћења, и
 - ц. трећа колона: потпис – печат лица које је унијело дате податке.
- (6) Дозвола пилота једрилице се издаје на једном службеном језику у употреби у Босни и Херцеговини и енглеском језику.